

书评 Recensioner

Tigermammans stridsrop Amy Chua Brombergs förlag

TEXT: BERTIL LUNDAHL

Före januari i år var Amy Chua inte ett helt okänt namn. Hon var professor i juridik vid Yaleuniversitetet i USA och hade skrivit två uppmärksammade böcker. Den ena av dem, *Word on Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability* (2003), handlar om problem som uppstår i länder med minoriteter med oproportionerligt stort inflytande när fria marknader och demokrati införs. Boken utsågs av *The Economist* till en av 2003 års bästa böcker. Den andra boken, *Day of Empire: How Hyperpowers Rise to Global Dominance – and Why They Fall* (2007) behandlar sju stora imperier, vars framgångar enligt Chua berott på tolerans för minoriteter.

Men det var hennes tredje bok, *Battle Hymn of the Tiger Mother (Tigermammans stridsrop)*, utgiven i januari i år, som gjorde att hon verkligen blev ett hett namn. Boken fick stor publicitet redan innan den kom ut genom en artikel i *Wall Street Journal* där Chua förde ut sitt budskap i koncentrerad form.

I både artikeln och boken sticker Chua ut hakan direkt när hon ger sin förklaring till varför kinesiska föräldrar kunnat fostra så många mat-

tegenier och musikaliska underbarn. Hennes egna barn Sophia och Lulu fick nämligen aldrig:

Sova över hos en kompis
Gå hem till andra barn och leka
Vara med i en pjäs i skolan
Klaga över att inte få vara med i en skolpjäs
Se på tv eller spela datorspel
Själva välja fritidsaktiviteter
Få lägre betyg än A
Vara annat än bäst i klassen i alla ämnen utom idrott och drama
Spela något annat instrument än piano eller fiol
Slippa spela piano eller fiol

Som ytterligare en förklaring till kinesiska barns framgångar hänvisar hon till undersökningar som visar att deras föräldrar lägger ner ungefär tio gånger mer tid varje dag på att drilla sina barn i olika skolämnen. Västerländska barn däremot deltar oftare i lagsporter.

I motsats till den västerländska fotbollsmamman, som rutar in barnens fritid i detalj, tycker, enligt Chua, den kinesiska mamman att (1) skolarbetet alltid kommer i första hand, (2) A-är ett dåligt betyg, (3) barnen måste ligga två år före klasskamraterna i matte, (4) man får aldrig berömma barnen inför andra, (5) om barnen någon gång är oense med sin lärare eller tränare, måste du alltid ta lärarens eller tränarens parti, (6) de enda fritidsaktiviteter barnen ska få delta i är sådana där de till slut kan vinna en medalj, och (7) den medaljen måste

vara en guldmedalj.

Hon är kritisk till att västerländska föräldrar inte ställer högre krav på sina barn och deklarerar: ”När jag såg hur amerikanska föräldrar överöste sina barn med beröm när de klarade de enklaste uppgifter – som att rita en krumelur eller vifta med en pinne – insåg jag att kinesiska föräldrar är överlägsna västerländska föräldrar på två sätt: (1) de har högre förhoppningar för sina barn, och (2) de hyser större aktning för sina barn i så måtto att de vet hur mycket de kan klara av. Hon störs också över att västerländska föräldrar säger att ”Du måste ge dina barn frihet att göra sådant de brinner för”, när det, enligt Chua, är tydligt att det de ”brinner för” visar sig vara att vara inne på Facebook i tio timmar, vilket är totalt bortkastad tid, och att äta en massa äcklig skräpmat.

Kinesiska föräldrar förstår att inget är roligt förrän man är bra på det. För att bli bra på något måste man jobba och barn vill aldrig jobba om de är ensamma.

När ett barn börjar bli duktigt på något – oavsett om det handlar om matte, piano, kasta boll eller dansa balett – får han eller hon beröm, beundran och känner tillfredsställelse över det. Detta bygger upp självförtroendet och gör att det som förut kanske inte var så roligt, känns mycket roligare.

Något av det värsta man kan göra som förälder är därför att låta barnet ge upp. Inget är bättre för självförtroendet än att upptäcka att man klarar något som man inte trodde att man skulle klara.

Uppenbarligen förutsätter Chua att ett barns självförtroende inte tar någon skada av att bli kallad för

AMY CHUA

**TIGER-
MAMMANS
STRIDSROP**

Brombergs

”sopa” av sin mamma. Det hade hennes egen pappa kallat henne när hon varit oförskömd mot mamman. Och likadant gjorde hon själv mot Sophia när dottern var oförskömd och inte visade respekt. Ibland medger hon dock att hennes kritik kan vara lite extrem som när hon visade sitt missnöje med Sophias pianospel med orden: ”Herregud du blir ju bara sämre och sämre. Jag räknar till tre, sedan vill jag se musikalitet! Om det inte blir PERFEKT nästa gång, tänker jag TA ALLA DINA MJUKDJUR OCH BRÄNNNA UPP DEM!”

Amy Chua tror att det finns tre väsentliga skillnader mellan kinesiska och västerländska föräldrars tänkesätt:

1. Västerländska föräldrar är otroligt bekymrade över sina barns självkänsla. De bryr sig om sina barns känsloliv. Det gör inte kinesiska föräldrar. Det tar för givet att barnen är starka, inte sköra.

En västerländsk förälder skulle berömma ett barn med betyget A-, en kinesisk mamma skulle fråga hur det kunde gå så illa. En del västerlänningar skulle också berömma barn med B i betyg. Kinesiska föräldrar kräver att barnen ska få högsta betyg, för de tror att barnen klarar det.

2. Kinesiska föräldrar tycker att barnen har dem att tacka för allt. Föräldrarna har offrat så mycket för sina barn. Kinesiska barn måste återgälda föräldrarna under hela sitt liv genom att lyda dem och göra dem stolta.

3. Kinesiska föräldrar tror att de vet vad som är bäst för barnen och därför struntar de i barnens egna önsknings och vad de skulle föredra. Inget kinesiskt barn skulle våga säga till sin mamma: ”Jag har fått en roll i en pjäs i skolan. Jag måste stan-

na kvar i skolan och repetera varje dag från tre till sju.”

Även om Chua tycker det är bra med fritidsaktiviteter är det uppenbart att spela teater eller att umgås med kamrater inte hör till dem. Hon oroar sig för att föräldrar ska fråga om någon av hennes döttrar får komma hem till deras barn och *leka*. ”Varför, varför finns denna fruktansvärda västerländska vana?” Hon tar också avstånd från ”hantverk” som inte leder någonstans – eller ännu värre, att spela trummor, vilket leder till drogmissbruk.

Klassisk musik däremot är fin eftersom den är motsatsen till förfall, lathet, vulgaritet och bortskämdhet. Men det är enbart piano och fiol som gäller för döttrarna.

Fiolen är för Chua en symbol för en högre klass, förfining och djup – motsatsen till gallerior, jättestora Colaflaskor, tonårskläder och krass köpgalenskap. För henne symboliserar fiolen respekt för rangordning, normer och sakkunskap. För dem som vet bättre och kan undervisa. Hon gillar nämligen auktoriteter och *experter*. Fiolen symboliserar också historia, men framför allt symboliserar fiolen kontroll och den kinesiska barnuppfostringsmetodens framgång. Och även om idrott inte står så högt i kurs hos Chua så accepterar hon att yngsta dottern Lulu satsar på tennis. Tennis är respektabelt – det är inte som bowling. Michael Chang hade spelat tennis.

Men det är inte bara döttrarna som är uppfostringsprojekt för Chua. Trots att hon medger att det är ”okinesiskt” att ha husdjur skaffar hon en samojedhund, Coco, som till hennes besvikelse inte platsar bland de tio mest intelligenta hundraserna en-

ligt en rankinglista som hon finner på internet efter köpet. Hon känner sig illamående men upptäcker sedan på webbplatser skrivna om just samojeder att den nämnda rankingen beror på att de är svåra att dressera. De är nämligen *särskilt begåvade* och kan därför vara envisa. Efter vidare efterforskningar kan Chua jublande konstatera att samojeder är ovanligt intelligenta och ihärdiga och mer fokuserade och beslutsamma än andra raser.

Upplagt för succé för Chuas kinesiska uppfostringsprogram kan man tycka med en begåvad hund och begåvade framgångsrika döttrar som visar sig bli mycket duktiga på piano respektive fiol.

Men verkligheten ska visa bli mer komplicerad än så. Efter ett tag ger hon upp sina ambitioner för hunden och nöjer sig med att låta den vara en söt, medkännande och lycklig hund. Äldsta dottern Sophia är visserligen foglig men pianot hon tvingades öva på åtskilliga timmar om dagen uppvisade märken som berodde på att hon ofta bet på det under en period. Men med yngsta dottern Lulu, som är lika envis som Amy Chua själv, leder det stränga regementet till revolt. Därför står det också i början av boken:

”Det var *meningen* att den här historien skulle visa att kinesiska föräldrar är bättre på att uppfostra barn än västerländska föräldrar.

Men i stället berättar den om en kraftig kulturkrock, en flyktig smak av ära och berömmelse och hur jag blev förolämpad av en trettonåring.”

Efter att Chua tagit parti för en lärare som Lulu tycker är en galning blir förhållandet mor-dotter allt sämre. På en uteservering på Röda torget i Moskva exploderar Lulu när

Amy Chua. Foto Peter Z. Mahakian.

modern försöker tvinga dottern att smaka rysk kaviar och antyder att Lulu låter som en obildad barbar när hon vägrar. ”JAG HATAR DIG,” skriker Lulu. ”Du älskar mig inte. Du tror att du gör det men det gör du inte. Du får mig bara att må dåligt hela tiden. Du har förstört mitt liv. Du är en hemsk mamma. Du är självisk. Du bryr dig inte om någon annan än dig själv. Jaså du tycker att jag är otacksam? Efter allt du gjort för mig? Allt du säger att du gör för mig, är faktiskt bara för dig själv.” Sedan slår hon sönder ett glas inför de andra gästerna medan modern rusar gråtande ut på torget.

Ett så konfrontatoriskt sätt att revoltera på hade Amy Chua aldrig

tillämpat mot de egna föräldrarna, som var av kinesiskt ursprung men uppvuxna på Filipinerna. De hade 1960 flyttat till USA, där Amy och hennes syskon föddes. Hennes egen mamma hade, inte oväntat, varit väldigt krävande och kritisk. Amy övade matte och piano varje eftermiddag och fick aldrig sova över hos vänner. Hennes skolbetyg måste vara perfekta och en gång skämde hon ut sina föräldrar genom att bara bli tvåa i en tävling. Trots det anser Chua att hon inte hade en förfärlig barndom. Hennes egendomli-

ga familj gav henne styrka och självförtroende.

Hennes pappa bestämde att hon skulle bo hemma och gå på Berkeley, men då revolterade hon och sökte till Harvard på östkusten istället. Visserligen blev fadern ilsken men sedan blev han stolt. Han hade själv revolterat mot sina föräldrar och var inget bra exempel på lyckad kinesisk barnuppfostran. Han hatade sin familj för att den kvävde och försvagade honom och han hade knappt någon kontakt med den.

Han förklarade också för Amy: ”Du får absolut inte gifta dig med någon som inte är kines”. Trots det gifte hon sig med en judisk man, en man som avskyr auktoriteter och anser att

de flesta ”experter” är bedragare och som dessutom tycker att barn inte är skyldiga föräldrarna något.

Så Amy Chua är inte en fullt så en-dimensionell, konsekvent och fanatisk förespråkare av det hon kallar kinesisk uppfostran som man stundtals kan få intryck av i boken. Att hon har höga ambitioner och ett stort kontrollbehov, där barnen blir en del av hennes projekt att bli framgångsrik, står dock klart.

Hur kinesiska vissa delar av hennes uppfostran är kan också diskuteras. Hennes krav på att barnen absolut ska vara vinnare känns mer amerikansk än kinesisk. Man undrar om hon reflekterar över hur alla de barn som inte vinner ska känna sig. Är de värdelösa? Om nu Chuas modell skulle var ett universalrecept för mänsklig barnuppfostran borde enkel matematik säga henne att de flesta inte kommer att vinna, utan vara misslyckade. Hon medger att det hon kallar ”den kinesiska metoden” är sämst när barnen misslyckas; den accepterar helt enkelt inte att den möjligheten finns. I intervjuer efter att boken kommit ut tillstår dock Chua att man inte kan ställa lika höga krav på alla barn – man måste också se till deras förutsättningar.

Men det är ingen tvekan om att många av dem med kinesisk bakgrund som kommenterat boken och artikeln i medierna har känt igen sig i mycket av de hon skriver angående uppfostran. Därmed inte sagt att de nödvändigtvis tycker att denna uppfostran varit positiv.

Både av boken och intervjuer framgår det att Chuas döttrar varit mycket framgångsrika och i mångt och mycket tagit sin mamma i försvar. En skillnad från rent kinesiska

familjer är dock att de har en judisk far som dels har sett till att de också fått roa sig ibland, dels förmedlat ett mer ifrågasättande förhållningssätt till auktoriteter.

Man kan hålla med Amy Chua om att många föräldrar i väst inte vågar ställa krav och vara tydliga mot sina barn. Själv funderade jag, efter att ha läst boken, på om jag borde ha tvingat mina två söner att fortsätta med fritidsaktiviteter som de ville sluta med. Men när jag frågade dem nyligen tyckte de inte att jag borde gjort det. Kineser undrar ibland varför mina söner inte studerar kinesiska. Mitt svar är att jag skulle ha stöttat dem helhjärtat om de valt att satsa på det, men jag skulle aldrig försöka tvinga dem in på en bana som kräver så mycket arbete och ändå ger så osäkra framtidsutsikter. Jag tror nämligen att motivation, lust och nyfikenhet är en bättre drivfjäder än tvång.

Chua har förstås också rätt i att det krävs hårt arbete för att lyckas. Det insåg t.ex. bordtennisspelaren Jan-Ove Waldner när han var i Kina som 15-åring och såg hur mycket man tränade där. Men till skillnad från sina kinesiska medtävlare lyckades Waldner också hålla sig på topp under två decennier, vilket jag tror berodde på att han i hög grad drevs av lust och glädje över det han höll på med. Risken med den starkt tvångsdrivna skolningen i Kina är att den tar död på både lusten och nyfikenheten. Bristen på nyfikenhet och den totala inriktningen på betyg och tentor hos eleverna var en av de saker som en svensk lärare i Kina slogs av när han var verksam där.

Jag kommer att tänka på en kinesisk forskare som intervjuades i samband med en utställning om Kina på

Kulturen i Lund. Hon blev nämligen så förvånad över att upptäcka att hennes kolleger här forskade därför att de var nyfikna och tyckte det var roligt.

När jag läste Amy Chuas bok kom jag osökt också att tänka på Emils pappa i filmen *Emil och griseknoen*. När Emil låter grisen leka och hans syster Ida försvarar det inför pappan med orden ”griseknoen tycker det är roligt”, så blir pappans replik: ”Roligt och roligt, grisar ska inte ha roligt”. Det verkar som detsamma skulle gälla för kinesiska barn.

Man kan också fråga sig hur bra man blir på att samarbeta med andra om man inte tillåts delta i sociala aktiviteter med andra barn utan allt kretsar kring familjen och den egna prestationen.

Amy Chua framhåller i en intervju på internet att hon är anhängare av demokrati, men man undrar hur barn som bara förväntas göra vad föräldrar och andra auktoriteter kräver av dem ska kunna växa upp till aktiva medborgare vars synpunkter och val bidrar till att utveckla samhället de lever i. Chuas metoder borde snarare vara en grogrund för den slavmentalitet (nuxing) som författaren Lu Xun kritiserade sina landsmän för och som är ett begrepp som dyker upp i debatten i Kina även idag.

Och vad gör man av de undertryckta aggressioner som man bär med sig upp i vuxen ålder? Och hur hanterar man den skuld känsla som framkallas av föräldrar vilka likt Amy Chua säger sig ha offrat så mycket för barnen? Eftersom det är svårare att ta ut ilskan på de egna föräldrarna eller de egna auktoriteterna kan man istället kanalisera den mot något som ligger längre bort, t.ex. främlingar. Jag

tror att den kinesiska förkärleken för offerrollen i förhållandet till utlandet inte bara har med den historiska verkligheten att göra utan grundläggs genom den typ av uppfostran som Amy Chua hyllar i boken.

Men visst, många kineser kommer säkert att bli framgångsrika genom det hårda arbete som krävs av dem. Att de skulle kunna skapa det mångomtalade harmoniska samhället med dessa metoder tror jag däremot inte.

Artikeln i *Wall Street Journal* finns på <http://online.wsj.com/article/SB1000142405274870411504576059713528698754.html>

Två längre intervjuer med Amy Chua om hennes tidigare böcker finns också på:

<http://www.youtube.com/watch?v=PUrfo5cyeDA>

<http://www.youtube.com/watch?v=DkvSO8bTLog>

Bertil Lundahl är fil.dr i sinologi och har varit lärare, forskare och kursledare vid Institutionen för östasiatiska språk i Lund 1972–98. Han har skrivit ett stort antal artiklar om Kina för *Nationalencyklopedin*, lett ett 80-tal resor till Kina och är sedan 2004 redaktör för *Kinarapport*.